

VARIA

Sylwetka zawodowa prof. dra hab. Jerzego Czajkowskiego¹

Jerzy Czajkowski urodził się 4 kwietnia 1931 r. w Kołomyi. W 1945 r. wraz z rodziną został przesiedlony na Ziemię Odzyskane i zamieszkał w Chojnowie koło Legnicy. W latach 1950-1953 i 1956-1959 studiował etnografię na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie u prof. Kazimierza Moszyńskiego. W czasie studiów los zetknął go też z innymi profesorami – ikonami polskiej etnografii, takimi jak: Tadeusz Seweryn, Józef Burszta, Maria Znamierowska-Prüfferowa, Rudolf Jamka, Jadwiga Klimaszewska i Roman Reinfuss. Zwłaszcza prof. R. Reinfuss wywarł wielki wpływ na warsztat pracy i kierunki badań J. Czajkowskiego. Stał się jego mistrzem i przyjacielem. Wspólnie zainteresowania kulturą materialną (hodowla, pasterstwo, rolnictwo, uprawy, narzędzia), sztuką oraz szeroko rozumianą etnografią polskich Karpat realizowali w czasie badań terenowych, w tym również we wsiach i miasteczkach na Kielecczyźnie.

W latach 1953-1972 Jerzy Czajkowski pracował w Muzeum Etnograficznym w Krakowie, gdzie kontynuował swoje badania w zakresie budownictwa ludowego w Polsce. W 1965 r. obronił dysertację doktorską zatytułowaną „Budownictwo mieszkalne w Beskidzie Niskim i na przyległym Pogórzu”. W 1973 r. objął stanowisko dyrektora Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Rozbudowa skansenu i tworzenie wizerunku muzeum było nowym wyzwaniem, a zarazem wielką przygodą życiową i zawodową. Znakomicie łączył administrowanie placówką z intensywną działalnością naukową. Prowadził szerokie terenowe badania porównawcze zarówno w kraju, jak i zagranicą (Słowacja, Ukraina, Węgry, Rumunia). Wyjazdy studialne w latach 1973-1996 do: Norwegii, Szwecji, Rumunii, Finlandii, Holandii, Danii, Niemiec, Estonii, Włoch umożliwiły poznanie kierunków rozwoju muzeów skansenowskich w innych krajach oraz rozszerzenie terenu badań nad tradycyjną architekturą drewnianą.

Muzeum Budownictwa ludowego w Sanoku pod kierownictwem Jerzego Czajkowskiego stało się na wiele lat tym miejscem, w którym wypracowywano kierunki rozwoju muzealnictwa skansenowskiego w Polsce. Wyniki badań własnych, jak i prowadzonych przez pracowników innych skansenów w kraju i zagranicą publikowane były w wydawnictwach naukowych muzeum: w „Materiałach Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku” oraz w „Acta Scansenologica”.

Jako dyrektor Muzeum J. Czajkowski zajął się studiami teoretycznymi nad rozwojem muzeów na wolnym powietrzu w Europie. Nawiązał współpracę z podobnymi placówkami w Europie i na świecie, m.in. w Japonii, Brazylii, Kanadzie i USA. Efektem tych zainteresowań była praca habilitacyjna „Muzea na wolnym powietrzu w Europie”, wydana w 1984 roku. Tytuł doktora habilitowanego w zakresie etnografii otrzymał na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a w 1985 r. został mianowany przez Ministra Kultury i Sztuki docentem.

¹ Dane biograficzne zaczerpnięto z tekstu H. Ossadnika, *Prof. dr hab. Jerzy Czajkowski. Etnograf-badacz-muzeolog*, „Biuletyn Stowarzyszenia Muzeów na wolnym powietrzu w Polsce”, *Tradycje architektury regionalnej*, pod red. T. Sadkowskiego, J. Świącha, nr 5/2002, Toruń 2002, s. 273-276.

Wiedzą i doświadczeniami dzielił się ze środowiskiem muzealników na międzynarodowych konferencjach naukowych, których aż piętnaście zorganizował w muzeum w Sanoku². Jest autorem kilku książek³, pięciu przewodników po Parku Etnograficznym w Sanoku, ponad stu pięćdziesięciu artykułów i rozpraw⁴ publikowanych w kraju i zagranicą, ponad dwudziestu recenzji naukowych, kilku kronik i redaktorem wielu prac zbiorowych. W pracach swych porusza obok zagadnień ludowego budownictwa drewnianego również trudne problemy pogranicza etnicznego polsko-ruskiego oraz tematy związane z osadnictwem wołoskim. Efektem wieloletnich studiów nad rozwojem domu w Polsce i różnych częściach Europy jest jego najnowsza książka „Dom drewniany w Polsce. Tysiąc lat dziejów”.

Swoją wiedzą dzielił się przez kilka lat również ze studentami, pracując na stanowisku profesora w Uniwersytecie Rzeszowskim w Instytucie Archeologii, w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sanoku oraz w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Jarosławiu. W latach 2006–2010 przewodniczył też Radzie Muzeum przy Górnoląskim Parku Etnograficznym w Chorzowie. Przez wiele lat był członkiem wielu prestiżowych organizacji naukowych, m.in.: Komisji Etnograficznej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Komitetu Nauk Etnologicznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Polskiego Komitetu Narodowego ICOM, Związku Europejskich Muzeów na Wolnym Powietrzu, Międzynarodowego Stowarzyszenia Muzeów Rolniczych AIMA, Austriackiego Związku Ludoznawczego i wielu innych. Za swoją działalność naukową i zawodową został odznaczony wieloma odznaczeniami państwowymi i resortowymi⁵.

Warto podkreślić związki prof. dra hab. Jerzego Czajkowskiego z Kielecczyną, gdzie od lat 50. XX w. prowadził badania etnograficzne, współpracował też z Muzeum Wsi Kieleckiej od momentu jego utworzenia w 1977 r. W latach 1999–2004 sprawował bardzo aktywnie funkcję przewodniczącego Rady Muzeum przy Muzeum Wsi Kieleckiej, służąc swą wiedzą i doświadczeniem. Jedną z wielu cennych inicjatyw jako przewodniczącego Rady była propozycja utworzenia wydawnictwa naukowego. I tak już w 2000 r. wyszedł pierwszy tom „Kieleckiej Teki Skansenowskiej” wg pomysłu i projektu prof. dr. hab. J. Czajkowskiego i dr hab. Elżbiety Szot-Radziszewskiej.

Do dzisiaj Profesor często przyjeżdża na Kielecczynę i nadal przemierza kieleckie wsie i miasteczka, ciągle znajdując w nich coś cennego dla dziedzictwa narodowego, co warto uchronić od zapomnienia.

Dorobek i aktywność naukowa Profesora zadziwia zarówno bogactwem publikacji, jak i wachlarzem tematycznym prowadzonych badań. Można śmiało zaryzykować stwierdzenie, że prof. dr hab. Jerzy Czajkowski jest niekwestionowanym autorytetem w sprawach muzeów na wolnym powietrzu, wiejskiej architektury drewnianej, człowiekiem-instytucją, lub jak kto woli – Ikoną polskiego muzealnictwa skansenowskiego.

² W latach: 1965, 1969, 1973, 1975, 1976, 1979, 1980, 1981, 1983 (dwie), 1984, 1990, 1992, 1993, 1998.

³ Między innymi: *Wiejskie budownictwo mieszkalne w Beskidzie Niskim i na przyległym Pogórzu*, ss. 254, „Rocznik Muzeów Województwa Rzeszowskiego”, II, Rzeszów 1969; *Budownictwo ludowe Podkarpacia*, ss. 145, Sanok 1977; *Muzea na wolnym powietrzu w Europie*, ss. 433, Rzeszów-Sanok 1984; *Budownictwo ludowe w Karpatach w XVI–XIX w. Źródła, komentarze*, ss. 136+10 tabl., Sanok 1988; *Studia nad Łemkowszczyzną*, ss. 221, Sanok 1999; *Dom drewniany w Polsce. Tysiąc lat historii*, ss. 253, Kraków 2011.

⁴ Nie jest to lista pełna, ponieważ w chwili obecnej J. CZAJKOWSKI ciągle pracuje nad nowymi artykułami.

⁵ Między innymi Złoty Krzyż Zasługi (1968), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1978), Złota Odznaka za Opiekę nad Zabytkami (1976), Odznaka Zasłużony dla Sanoka i wiele innych.